

REFLECȚII ASUPRA INSTITUȚIEI RĂSPUNDERII ȘEFULUI DE STAT

Boris SLIPENSKI,

doctor în drept, șeful Departamentului Drept, Universitatea PERSPECTIVA-INT

SUMMARY

Article contains a series of reflections on the institution the responsibility of the Head of State, being elucidated forms and the bases on which may occur. Special attention is given to the existing legal framework which governing the mechanism of the liability of President being elucidated some shortcomings, collision and its gaps.

Keywords: head of state, President of the Republic of Moldova, Constitution, responsibility of the Head of State, impeaching of the President, liability, constitutional liability, criminal liability

REZUMAT

Articolul cuprinde o serie de reflecții pe marginea instituției răspunderii șefului de stat, fiind elucidate formele acestuia și temeiurile în baza cărora poate surveni. O atenție specială se acordă cadrului juridic în vigoare ce reglementează mecanismul tragerii la răspundere a Președintelui Republicii Moldova, fiind elucidate unele carențe, contradicții și lacune ale acestuia.

Cuvinte-cheie: șeful statului, Președintele Republicii Moldova, Constituție, răspunderea șefului de stat, demiterea Președintelui, răspundere juridică, răspundere constituțională, răspundere penală.

Introducere. În prezent, practic este de necontestat faptul că statutul juridico-constituțional al subiectelor raportului juridic constituțional (cu excepția poporului, națiunii) este constituit din trei elemente componente interdependente: *drepturi, obligații și răspunderea* [31, p. 124]. Mai mult, în viziunea unor cercetători (la care aderăm), răspunderea este un element necesar și indispensabil statutului juridic al oricărui subiect de drept [30, p. 114]. Or, altfel spus, într-o societate democratică nu poate rămâne nimeni în afara răspunderii, inclusiv reprezentanții statului, persoanele care ocupă funcții de răspundere în structurile administrației publice [28, p. 22].

Pornind de la aceste afirmații, se poate susține că și instituției șefului de stat îi este proprie (chiar inerentă) răspunderea ca element al statutului său juridic.

În studiile de specialitate semnate de cercetătorii autohtoni nu poate fi atestată o abordare amplă a răspunderii șefului statului, fapt ce accentuează în mod special actualitatea și oportunitatea unor asemenea demersuri științifice, mai ales ținând cont de faptul că nici

legislația în vigoare nu conține o reglementare completă în materie. Din punctul nostru de vedere, acest moment „compromite” ideea și eforturile țării în parcursul ei spre statul de drept, în care legea, pe lângă faptul că acordă imunitate înalților demnitari de stat, trebuie să stabilească clar și concret și mecanismul de tragere la răspundere a acestora.

Ținând cont de cele menționate, în studiul de față ne propunem să analizăm unele abordări teoretice în materie și cadrul juridic în vigoare, în vederea expunerii unor reflecții pe marginea răspunderii Președintelui Republicii Moldova sub aspectul reglementării juridice, al formelor și temeiurilor acestuia.

Rezultate obținute și discuții. Potrivit cercetătorilor, fenomenul răspunderii juridice a șefului de stat reprezintă cea mai credibilă probă a unui regim democratic. Sub acest aspect, în statele cu regim politico-juridic autoritar, instituția în cauză fie lipsește, fie are un caracter fictiv [30, p. 114-115].

În legătură cu răspunderea șefului statului pentru modul în care își exercită prerogativele ce-i revin în această calitate, doctrina de drept

constituțional și constituțiile statelor moderne au stabilit două mari soluții: în formele de guvernământ monarhice, șeful statului este „iresponsabil” (în viziunea noastră, în acest caz, chiar dacă sensul e clar, termenul „iresponsabil” nu este utilizat corect) pentru actele pe care le-ar îndeplini în această calitate. Responsabilitatea în acest caz revine miniștrilor sau primului ministru care, potrivit Constituției, au atribuția de a contrasemna actele monarhului. Această exonerare de răspundere are la bază principiul potrivit căruia „regele nu poate face nimic rău” [13, p. 325-326].

Totodată, vom preciza că în statele monarhice nu se recunoaște răspunderea șefului de stat, întrucât personalitatea monarhului se consideră inviolabilă, iar puterea acestuia este concepută ca fiind de proveniență divină. Dispoziții corespunzătoare se conțin practic în constituțiile majorității statelor monarhice. Bunăoară, art. 13 din *Constituția Regatului Danemarcei* stipulează: „Regele este liber de răspundere, persoana lui este sacră. Miniștrii sînt responsabili de actul guvernării, responsabilitatea lor fiind reglementată de lege” [20].

În formele de guvernământ republicane, se consideră că răspunderea trebuie să existe, deoarece șeful statului nu poate fi în afara răspunderii politice a guvernanților [18, p. 247]. Astfel, șeful statului îi revine o responsabilitate directă pentru modul în care își exercită mandatul. În ceea ce privește regimul politic instituit în republică, nu are importanță sub aspectul asumării ca atare a răspunderii dacă acesta este prezidențial sau parlamentar. În asemenea cazuri, doar forma răspunderii diferă [13, p. 326].

În general, Președintele republicii, ca șef al statului, ocupă un loc important în mecanismul interacțiunii dintre ramurile puterii, o importantă obligațiune a căruia constă în asigurarea funcționării autorităților statului. Sub acest aspect, doctrina românească și cea moldovenească operează cu conceptul de „funcția de mediere” a șefului de stat. Deci, în fond, „funcția de mediere” presupune că „Președintele nu este un *magistrat suprem*, ci o *simplă magistratură de influență*, un factor al *bunelor oficii*, iar atunci când se impune pe baza prerogativelor conferite prin Constituție și în limitele ei, el este un *factor reglator* în mecanismul statal, precum și în raporturile dintre stat și societate” [11, p. 334]. În acest scop, Președintele, pe de o parte, veghează (echidistant, neutru, din exterior – *e.n.*) la buna funcționare a autorităților publice, iar pe de altă parte, el înlesnește colaborarea autorităților publice, aplanează sau previne relațiile tensionate dintre acestea ori dintre ele și societate [1, p. 326].

Exercitînd o asemenea funcție, șeful statului are un rol important în sistemul general al „frînelor și contrabalanselor” [30, p. 115]. De aici apare întrebarea: Ce fel de pîrghii au alte autorități ale statului prin care ar putea influența și echi-

libra puterea șefului de stat? Răspunsul la aceasta privește nemijlocit instituția răspunderii șefului de stat, văzută ca un mijloc eficient de contrabalansare a puterii acestuia [30, p. 116].

Prin urmare, răspunderea șefului de stat este un element important al mecanismului de separare a ramurilor puterii în stat [27, p. 54], a sistemului contemporan de frîne și contrabalansă ca fundamente ale statului de drept. Mai mult, în statele democratice, limitele și mecanismul răspunderii șefului de stat trebuie să corespundă cerințelor generale ale răspunderii juridice, să garanteze stabilitatea și continuitatea puterii de stat în general și a puterii șefului de stat în special, să contribuie la depășirea crizelor constituționale ale puterii, să fie orientată spre reglarea pașnică și corectă a conflictelor politico-statale survenite.

Pornind de la aceste considerente de mare valoare teoretică și practică, socotim că o atenție aparte merită mecanismul răspunderii Președintelui Republicii Moldova, ale cărui elemente se regăsesc reglementate nu doar în Constituția țării, ci și în alte acte legislative. Desigur, sediul juridic principal al materiei este Constituția Republicii Moldova [5], care stipulează în acest sens următoarele:

Articolul 81. Incompatibilități și imunități

„(2) Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate. El nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului.

(3) Parlamentul poate hotărî punerea sub acuzare a Președintelui Republicii Moldova, cu votul a cel puțin două treimi din numărul deputaților aleși, în cazul în care săvârșește o infracțiune. Competența de judecată aparține Curții Supre-

me de Justiție, în condițiile legii. Președintele este demis de drept la data rămîinerii definitive a sentinței de condamnare”.

Articolul 89. Demiterea (Președintelui Republicii Moldova)

„(1) În cazul săvîrșirii unor fapte prin care încalcă prevederile Constituției, Președintele Republicii Moldova poate fi demis de către Parlament cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși.

(2) Propunerea de demitere poate fi inițiată de cel puțin o treime din deputați și se aduce neîntîrziat la cunoștința Președintelui Republicii Moldova. Președintele poate da Parlamentului și Curții Constituționale explicații cu privire la faptele ce i se impută”.

Articolul 92. Răspunderea Președintelui interimar

„Dacă persoana care asigură interimatul funcției de Președinte al Republicii Moldova săvîrșește fapte grave, prin care încalcă prevederile Constituției, se aplică articolul 89 alineatul (1) și articolul 91”.

Articolul 135. Atribuțiile (Curții Constituționale)

(1) Curtea Constituțională: „(...) f) constată circumstanțele care justifică dizolvarea Parlamentului, demiterea Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de Președinte, precum și imposibilitatea Președintelui Republicii Moldova de a-și exercita atribuțiile mai mult de 60 de zile (...)”.

După cum se poate observa, Constituția Republicii Moldova conține mai multe dispoziții privind răspunderea șefului de stat, acestea privind imunitatea, răspunderea politică, răspunderea penală [8, p. 53], precum și „instanțele” și procedura aplicării acesteia. Cu toate acestea, anticipînd lucrurile, vom preciza că reglementarea constituțională este incompletă, pe alocuri cu coliziuni și nici nu este asigurată

cu un mecanism eficient de realizare (la nivelul actelor legislative).

În încercarea de a contura un tablou relevant al instituției analizate, ținem să reiterăm ideea că, potrivit art. 81 alin. (2) din Constituția RM, *Președintele Republicii Moldova se bucură de imunitate*, ceea ce presupune că el *nu poate fi tras la răspundere juridică pentru opiniile exprimate în exercitarea mandatului* (o situație similară fiind caracteristică și Președintelui României în virtutea art. 84 alin. (2) și art. 72 alin. (1) din Constituția României [7]).

Cu toate acestea, trebuie să recunoaștem că Președintele republicii nu este un simplu demnitar de stat, el reprezintă un simbol al națiunii și trebuie să servească drept exemplu pentru toți membrii societății. Din aceste considerente, constituanta nu a acceptat tolerarea unor eventuale acțiuni criminale săvârșite de Președinte, permițând Parlamentului Republicii Moldova **ridicarea imunității** pentru punerea lui sub acuzare [6, p. 311]. Procedura în cauză în limbajul juridic al Republicii Moldova este numită „demiterea Președintelui” [24].

În termeni universalii, procedura demiterii Președintelui mai este numită și procedura de „impeachment”. Acest termen, fiind preluat din engleză, în traducere semnifică „punerea sub acuzare” sau „aducerea în fața tribunalului”. Termenul englez, la rândul său, a fost preluat din latinescul „ipedi” și semnifică „impediment”. În limbajul juridic universal, termenul reprezintă denumirea procedurii utilizate de legiuitor pentru a elimina un mare oficial guvernamental, fiind considerată similară moțiunii de *cenzură* prin care se demite întreg guvernul. În forma sa clasică, „impeachmentul” reglementează înaintarea acuzării și recunoaște-

rea vinovăției demnitarului public (în special a Președintelui țării) de către Parlament, ultimul acționând aici în calitate de instanță judecătorească [24].

Potrivit cercetătorului V. Zaporojan, pentru ca Președintele să nu fie hărțuit politic cu amenințarea declanșării acestei proceduri, punerea lui sub acuzare se decide de Parlament cu o majoritate mai mare de voturi decât cea de alegere a Președintelui – două treimi. Pentru procedura de ridicare a imunității, Constituția nu a prevăzut alte rigori speciale decât cea de adoptare a deciziei respective cu votul a două treimi [6, p. 311].

Totodată, cercetătorul menționează că constituanta Republicii Moldova a reglementat posibilitatea demiterii Președintelui (impeachment) în baza a două proceduri, care se deosebesc prin gravitatea faptelor imputate și organul desemnat să adopte decizia finală [6, p. 326; 24]:

- *penală* – reglementată de art. 81 din Constituția RM: Președintele este învinuit de Parlament, recunoașterea vinovăției pentru crime fiind de competența Curții Supreme de Justiție;

- *civilă* (calificare cu care categoric nu sîntem de acord – *e.n.*) – reglementată în art. 89 din Constituția RM, potrivit căruia: Președintele este învinuit de Parlament și, în baza avizului consultativ al Curții Constituționale, poate fi recunoscut vinovat și demis, cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși, pentru orice încălcare a Constituției, cu excepția celor ce cad sub incidența legii penale.

Cu toate că delimitează strict aceste două proceduri, autorul subliniază că „condamnarea Președintelui pentru infracțiune, în esență, este o procedură de recunoaștere a încălcării Constituției” (ceea ce în

viziunea noastră nu este chiar așa – *e.n.*). Astfel, dacă orice încălcare a Constituției de către Președinte poate fi constatată numai cu votul a două treimi din numărul deputaților aleși, atunci pentru săvîrșirea unei infracțiuni este necesară și sentința Curții Supreme de Justiție (în acest mod fiind respectată prezumția nevinovăției Președintelui) [6, p. 311].

O precizare importantă în acest sens, ce se impune de la sine, vizează faptul că Regulamentul Parlamentului [23] nu reglementează în niciun mod procedura demiterii Președintelui din funcție, care, de altfel, ar trebuie să fie una specială. Respectiv, V. Zaporojan, fiind de părerea că „pînă în prezent, nu a existat necesitatea reglementării detaliate, intrucît în sistemul nostru constituțional nu a fost declanșată nicio procedură de demitere” [24] (cu care nu sîntem de acord), susține că în acest caz „se aplică procedura referitoare la ridicarea **imunității deputatului**” [6, p. 311]. În viziunea noastră, totuși ar fi necesară reglementarea expresă și concretă a unei asemenea proceduri.

În același timp, autorul atrage destul de justificat atenția la faptul că nici constituanta, nici legiuitorul nu au reglementat criteriile de apreciere a încălcării prevederilor Constituției ca o faptă pentru care Președintele ar putea fi demis [6, p. 326]. Paradoxal, dar nici Curtea Constituțională nu s-a angajat să interpreteze normele constituționale în cauză, refuzînd să accepte spre examinare sesizarea cu privire la interpretarea alin. (1) al art. 89 din Constituția RM în redacția de pînă la 2000, constatînd că „(...) atît aprecierea faptei grave de încălcare a prevederilor Constituției, cît și posibilitatea de a suspenda din funcție Președintele Republicii Moldova țin, în exclusivitate,

de competența Parlamentului” [10]. Acest fapt sugerează fără pic de tăgadă că, la moment, sarcina identificării și concretizării faptelor pentru care poate fi demis șeful statului revine doctrinei (urmînd ca legiuitorul să le accepte și să le legitimeze).

O încercare în acest sens a făcut și cercetătorul V. Zaporozjan, venind cu ideea că în acest caz se are în vedere nerespectarea de către Președinte a obligațiilor sale reglementate direct de norma constituțională, care ar putea fi: refuzul de a promulga o lege după reexaminarea ei de către Parlament (art. 93 din Constituție), lipsa acțiunilor îndreptate spre asigurarea securității naționale și a ordinii publice (art. 87 din Constituție) sau refuzul de a numi un judecător după propunerea repetată a Consiliului Superior al Magistraturii (art. 116 din Constituție) ș.a. [6, p. 326].

Analizînd aceste reflecții și raționamente, ținem să ne expunem în special asupra a două momente, importante din punctul nostru de vedere: formele răspunderii juridice a Președintelui republicii și faptele pentru care acestea pot interveni.

În ceea ce privește **formele răspunderii juridice** la care poate fi tras Președintele Republicii, subliniem, pentru început, că nici nu poate fi vorba de faptul că Constituția Republicii Moldova reglementează o procedura *penală* și, mai ales, *civilă* de aplicare a acestora (după cum susține V. Zaporozjan).

Referitor la natura răspunderii de care este pasibil Președintele Republicii, în literatura de specialitate nu există o viziune unică. Bunăoară, cercetătorii români opinază că răspunderea acestuia (reglementată de Constituție) este una de natură *politică* și cuprinde, practic, două faze distincte [12, p. 472]:

răspunderea politică propriu-zisă, pe care șeful statului și-o asumă (în condițiile art. 95 alin. (1) din Constituția României) față de Camera Deputaților și Senat și o răspundere față de popor, concretizată în referendumul organizat pentru demiterea Președintelui.

O altă formă de răspundere a Președintelui este cea *penală*, care de asemenea este inițiată de către Parlament (Camera Deputaților și Senat), prin punerea sub acuzare pentru înaltă trădare, și finalizată deja de Înalta Curte de Casație și Justiție a României (art. 96 din Constituția României).

După noi, nici o astfel de abordare nu este completă și nu corespunde realității. Pentru identificarea naturii răspunderii șefului de stat reglementată de Constituție, considerăm că este important a porni de la natura faptelor pentru care intervine aceasta. În acest sens, este relevant art. 89 alin. (1), care expres prevede „săvîrșirea unor fapte prin care se încalcă prevederile Constituției” (relevante în cazul nostru fiind asemenea fapte prin care se încalcă jurămîntul depus la investire de către Președinte, regimul incompatibilităților etc.). Această dispoziție, potrivit cercetătorului I. Muruianu [19, p. 282] (cu care sîntem de acord), denotă **natura juridico-constituțională a răspunderii**, care este confirmată și de procedura aplicării stabilită în alin. (2) al aceluiași articol: „Propunerea de demitere poate fi inițiată de cel puțin o treime din deputați și se aduce neîntîrziat la cunoștința Președintelui Republicii Moldova. Președintele poate da Parlamentului și Curții Constituționale explicații cu privire la faptele ce i se impută”.

Mai mult, este oportun a invoca în acest sens și prevederile art. 38 alin. (2) pct. c) din *Codul ju-*

risdicției constituționale [2], care stabilesc dreptul Parlamentului de a sesiza Curtea Constituțională „privind constatarea circumstanțelor ce justifică suspendarea (termen ce ar fi trebuit să fie înlocuit cu noțiunea „demiterea” – *e.n.*) din funcție a Președintelui Republicii Moldova sau interimatul funcției de președinte, care poate fi făcută în temeiul unei hotărîri a Parlamentului, semnate de Președintele Parlamentului”. Deci, instanțele responsabile în acest caz de aplicarea răspunderii constituționale șefului de stat sînt Parlamentul și Curtea Constituțională (care printr-un aviz se pronunță asupra circumstanțelor ce justifică demiterea din funcție a Președintelui Republicii Moldova – art. 63 lit. c) din Codul jurisdicției constituționale), fapt ce denotă în mod repetat lipsa vreunei legături cu procedura civilă.

Revenind la faptele pentru care poate interveni o astfel de răspundere, menționăm că, în literatura de specialitate, drept temei pentru survenirea răspunderii constituționale a șefului statului este recunoscută a fi și **neîndeplinirea obligațiilor constituționale** sau **abuzul de drepturile constituționale** (denumite în literatura de specialitate *delicte constituționale* [29, p. 12-19; 26; 25, p. 58-69]). Drept ilegală în acest caz se consideră, de exemplu, înaintarea în Parlament de trei ori consecutiv a uneia și aceleiași candidaturi la funcția de prim-ministru al Guvernului. Prin esență, neîncalcînd norma constituțională concretă, șeful statului face abuz de dreptul său constituțional (consacrat în alin. 1 al art. 98 din Constituție), deoarece conștient admite survenirea consecințelor nefavorabile – criza constituțională [19, p. 283; 9, p. 7-8].

Un moment extrem de important în acest context îl regăsim

precizat la cercetătorii I. Muruianu și Gh. Costachi, în viziunea cărora neîndeplinirea obligațiilor constituționale sau abuzul de drepturile constituționale, într-un șir de cazuri, poate fi elucidat doar prin înțelegerea sistemică a normelor și principiilor constituționale [9, p. 8]. Cu toate acestea, în viziunea noastră, ar fi oportun ca legiuitorul să precizeze totuși cercul faptelor calificate ca încălcări ale Constituției ce pot fi comise de șeful statului, pentru ca astfel să fie consolidat statutul juridic al funcției de președinte al republicii și a se evita arbitrariul în cazul tragerii la răspundere a acestuia.

În același timp, nu putem trece cu vederea nici problema răspunderii penale a șefului de stat reglementată de Constituție, deoarece și în acest caz este prezentă răspunderea constituțională a acestui subiect. După cum se știe, șeful statului nu poate fi tras la răspundere penală aflându-se sub protecția imunității. Doar în condițiile în care Parlamentul decide punerea sub acuzare a Președintelui pentru infracțiunile comise (ceea ce presupune în esență **ridicarea imunității** acestuia), poate fi dedus instanței judecătorești (Curtea Supremă de Justiție) [22, p. 80].

În doctrina românească s-a opinat cu o asemenea ocazie că angajarea răspunderii penale nu este împiedicată de imunitatea pe care o are Președintele potrivit Constituției, deoarece aceasta din urmă vizează strict opiniile politice exprimate de șeful statului în exercițiul mandatului și în legătură cu acesta și nu îndeplinirea unor obligații impuse de lege [21, p. 210]. Cu toate acestea însă, trebuie să recunoaștem că tragerea la răspundere penală a șefului de stat fără a i se ridica imunitatea de către Parlament este imposibilă.

O altă concluzie ce se impune în contextul dat vizează faptul că, în cazul comiterii unei infracțiuni, șeful statului este pasibil de două forme de răspundere juridică: prima – *răspunderea constituțională*, materializată prin ridicarea imunității, și a doua – *răspunderea penală* prin condamnarea de către Curtea Supremă de Justiție.

Spre deosebire de legislația altor state (România, Federația Rusă etc.), Președintele Republicii Moldova răspunde penal pentru comiterea oricărei infracțiuni (nu doar pentru trădarea de patrie) prevăzute de legea penală. În schimb însă, legiuitorul nu s-a preocupat în niciun fel de a reglementa modul de aplicare (procedura) a acestei forme de răspundere (cu excepția instanței competente).

În încercarea de a exemplifica situația în care poate interveni răspunderea penală a șefului de stat, menționăm că, potrivit *Legii cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică* [15] (din categoria cărora face parte și Președintele Republicii Moldova, potrivit Anexei nr. 1 la această lege): „(1) Demnitarul este obligat să prezinte, în condițiile legii, declarație cu privire la venituri și proprietate. (2) Demnitarul este obligat să respecte întocmai regimul juridic al conflictului de interese”.

Referitor la răspunderea demnitarului, Legea citată stipulează în art. 23 că: „(1) Demnitarul își exercită mandatul cu bună-credință. În cazul încălcării acestei prevederi, demnitarul poartă răspundere personală. (2) Încălcările comise în exercițiul mandatului atrag răspunderea disciplinară, civilă, contravențională sau penală în condițiile legii. (3) Neexecutarea sau executarea necorespunzătoare de către persoana cu funcție de demnitate publică a obligațiilor, prerogative-

lor și competențelor sale, indiferent de prezența culpei, poate atrage după sine revocarea sau eliberarea din funcție (...)”. După cum se poate observa, din aceste dispoziții este dificil a clarifica răspunderea șefului de stat.

Cu toate acestea însă, pornind de la obligațiile demnitarului enunțate mai sus, este clar că șefului statului i se impune să-și declare toate veniturile obținute prin completarea și comunicarea, în condițiile legii, la primirea mandatului, anual, pe parcursul acestuia, și la încetarea lui, a declarației de avere și de interese [21, p. 210]. Completarea și actualizarea periodică a declarațiilor de avere și de interese trebuie să se facă de către Președinte cu buna-credință, astfel încât cele declarate să corespundă situației reale a veniturilor obținute și, după caz, a intereselor sale, în caz contrar putându-se angaja față de acesta răspunderea penală [21, p. 210]. Potrivit legislației României (Legea nr.176 din 2010 privind integritatea în exercitarea funcțiilor și demnităților publice [16, art. 28]), fapta Președintelui României *care cu intenție depune declarații de avere sau declarații de interese care nu corespund adevărului* este o infracțiune de *fals în declarații*, prevăzută de art. 326 din noul Cod penal al României din 2009 [4]), pedeapsa pentru această faptă fiind închisoarea de la 3 luni la 2 ani.

Sub aspect comparativ, legea penală a Republicii Moldova (în art. 352¹) stabilește pentru infracțiunea de *fals în declarații* o pedeapsă cu amendă în mărime de pînă la 600 unități convenționale sau cu închisoare de pînă la 1 an cu privarea de dreptul de a ocupa anumite funcții sau de a exercita o anumită activitate pe un termen de pînă la 5 ani [3].

O altă obligație a demnitarului

– Președinte al Republicii – este respectarea regimului juridic al conflictului de interese. Acest fapt este confirmat și în *Legea cu privire la conflictul de interese* [14], în care Președintele Republicii Moldova este recunoscut ca subiect al declarării intereselor personale (art. 3) și, respectiv, este obligat să anunțe Comisia Națională de Integritate despre conflictele de interese în care se află (art. 9 alin. (2) din Lege). În același timp, Legea expres prevede că subiecții care cad sub incidența sa nu au dreptul (art. 5 alin. (3)):

a) să utilizeze sau să admită utilizarea informației de serviciu sau a oricărei alte informații legate de activitatea lor în interese personale;

b) să facă uz de serviciu pentru obținerea unui beneficiu neprevăzut de lege;

c) să folosească, direct sau indirect, orice bun proprietate publică în interese personale;

d) să facă uz de avantajele funcției oficiale sau ale statutului deținute anterior.

Chiar dacă prevederile legilor citate sînt importante pentru conturarea cercului de *obligații* ce fac parte din statutul juridic al Președintelui Republicii Moldova, cu regret, legiuitorul evită a specifica consecințele neonorării acestora de către șeful statului, ceea ce și creează confuzii și neclarități în materia răspunderii juridice a acestuia.

În același timp însă, nu putem trece cu vederea nici art. 17 din *Legea privind asigurarea activității Președintelui Republicii Moldova* [17], care stabilește că, în caz de demitere în condițiile art. 89 din Constituție, persoana care a ocupat funcția de Președinte al Republicii Moldova nu beneficiază de: garanții sociale (art. 12 din Lege), asigurare cu pensie (art. 13), asistență medicală, tratament balneo-sana-

torial, asigurarea securității, asigurare cu mijloace de transport (art. 14) și imunitate diplomatică (art. 16). Respectiv, se poate conchide că asemenea garanții sînt anulate doar în condițiile în care Președintele este demis pentru încălcarea prevederilor Constituției și păstrate atunci cînd este demis în baza comiterii unei infracțiuni (fapt care, în viziunea noastră, este lipsit de vreo oarecare logică).

Concluzii. Din analiza realizată în prezentul articol, cea mai importantă concluzie ce poate fi desprinsă vizează faptul că legiuitorul nu a dezvoltat suficient cadrul juridic al răspunderii Președintelui Republicii Moldova, mecanismul juridic al acesteia fiind marcat de erori, confuzii și lacune. Totodată, nici cercetătorii autohtoni nu sînt consecvenți în interpretarea normelor constituționale, fapt ce demonstrează o insuficientă dezvoltare a materiei în cadrul doctrinei dreptului constituțional autohton.

Prin urmare, chiar dacă practica constituțională a Republicii Moldova nu cunoaște cazuri de demitere a Președintelui țării¹, acest

¹ În istoria Statelor Unite doi președinți au fost prezentați pentru demitere de Camera Reprezentanților din Congres, dar mai tîrziu au fost achitați de către Senat, deoarece nu au acumulat 2/3 de voturi: Andrew Johnson în 1868 (pe cauza de concediere ilegală a ministrului apărării) și Bill Clinton în anii 1998-1999 (cazul de măturie mincinoasă și impunerea de obstacole justiției în legătură cu cauza Monica Lewinsky). În 1974, președintele Richard Nixon, de asemenea, a fost prezentat de Camera Reprezentanților spre demitere pe cauza „Watergate”, dar a demisionat înainte de examinarea în Senat, fapt ce a permis succesorul său Gerald Ford a-l grația. În Europa unicul caz de demitere a Președintelui țării („impeachment”), care a avut succes, a fost cel al Președintelui Lituaniei Rolandas Paksas în anul 2004 (Zaporojan V. Demiterea Președintelui Republicii Moldova – variantă a „impeachment-ului” clasic. [sursă electronică]: <http://constitutia.md/demiterea-presedintelui-republicii-moldova-varianta-a-impeachment-ului-clasic/> (accesat la 23.04.2015)).

fapt nu justifică lipsa necesității abordării științifice a problemei și nici lipsa unui cadru juridic coerent și complet în materie, existența acestuia fiind indispensabilă în condițiile unui stat de drept.

Referințe bibliografice

1. Arseni A. Drept constituțional și instituții politice. Tratat. Vol. II. Chișinău: CEP, USM, 2014, 468 p.

2. Codul jurisdicției constituționale, nr. 502 din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 53-54 din 28.09.1995.

3. Codul penal al Republicii Moldova, nr. 985 din 18.04.2002. Republicat în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 41-44 din 14.04.2009.

4. Codul Penal al României din 17 iulie 2009 (actualizat) (LEGEA nr. 286). Publicat în: Monitorul Oficial al României nr. 510 din 24 iulie 2009; în vigoare din 1 februarie 2014.

5. Constituția Republicii Moldova, adoptată la 29.07.1994, în vigoare din 27.08.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 1 din 12.08.1994.

6. Constituția Republicii Moldova: comentariu/ coord. de proiect: Klaus Sollfrank; red.: Nina Pîrțac, Lucia Țurcanu. Chișinău: Arc, 2012 (Tipografia „Europress”), 576 p.

7. Constituția României, adoptată în ședința Adunării Constituante din 21 noiembrie 1991, publicată în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 233 din 21 noiembrie 1991, intrată în vigoare în urma aprobării ei prin referendumul național din 8 decembrie 1991. Republicată în Monitorul Oficial al României, nr. 767 din 31 octombrie 2003.

8. Costachi Gh., Hlipcă P. Organizarea și funcționarea puterii în statul de drept. Ediția a II-a. Chișinău: S.n., 2011, 664 p.

9. Costachi Gh., Muruianu I. Dilectul constituțional ca temei al răspunderii constituționale. În: Jurnalul

Juridic Național: teorie și practică, 2014, nr. 4, p. 4-12.

10. Decizia Curții Constituționale a Republicii Moldova nr. 27b din 23.06.1998. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 66-68/29 din 16.07.1998.

11. Deleanu I. Drept constituțional și instituții politice. Tratat. Vol. II. București: Europa Nova, 1996.

12. Ionescu C. Drept constituțional și instituții politice. Ediția a 2-a. București: ALL BECK, 2004, 508 p.

13. Ionescu C. Drept constituțional și instituții politice. Sistemul constituțional românesc. Vol. II. București: Lumina Lex, 1997, 400 p.

14. Legea cu privire la conflictul de interese, nr. 16 din 15.02.2008. În: Monitorul Oficial nr. 94-96 din 30.05.2008.

15. Legea cu privire la statutul persoanelor cu funcții de demnitate publică, nr. 199 din 16.07.2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 194-196 din 05.10.2010.

16. Legea nr. 176 din 2010 privind integritatea în exercitarea funcțiilor și demnităților publice. Publicat în Monitorul Oficial al României, Partea I, nr. 621 din 2 septembrie 2010.

17. Legea privind asigurarea activității Președintelui Republicii Moldova, nr. 1111 din 11.03.1997. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, nr. 16-17 din 13.03.1997.

18. Muraru I., Tănăsescu E. S. Drept constituțional și instituții politice. Ediția 12, Vol. II. București: C.H. Beck, 2006.

19. Muruianu I. Reflecții asupra răspunderii constituționale a Guvernului și a Președintelui Republicii Moldova. În: "Teoria și practica administrării publice". Materialele conferinței științifico-practice cu participare internațională din 20-21 mai 2013. Chișinău: 2013, p. 281-284.

20. My Constitutional Act with explanations, 9th edition. The Communications Section, Danish Parliament, August 2012. https://constitutii.files.wordpress.com/2013/02/my-constitutional-act_with_explanations_version-9.pdf. (accesat la: 22.04.2015).

21. Pupăzan C.G. Considerații cu privire la protecția mandatului Președintelui României. În: Analele științifice ale Universității „Al.I. Cuza” Iași, Tomul LIX, Științe Juridice, 2013, nr. I, p. 205-216.

22. Railean P. Esența și importanța activității jurisdicționale în asigurarea legalității în statul de drept. Teză de doctor în drept. Specialitatea: 552.01 – Drept public (drept constituțional). Chișinău, 2014, 201 p.

23. Regulamentul Parlamentului, adoptat prin Legea nr. 797 din 02.04.1996. Republicată în Monitorul Oficial al Republicii Moldova nr. 50 din 07.04.2007.

24. Zaporozjan V. Demiterea Președintelui Republicii Moldova – varianta a „impeachment-ului” clasic. <http://constitutia.md/demiterea-presedintelui-republicii-moldova-varianta-a-impeachment-ului-clasic/>. (accesat la 23.04.2015).

25. Виноградов В.А. Состав конституционного деликта. В: Законодательство, 2003, № 10, с. 58-69.

26. Забровская Л.В. Конституционно-правовые деликты. Диссертация на соискание ученой степени кандидата юридических наук. Москва, 2003, 260 с.

27. Карасев А.Т., Мамаева Я.Ю. Особенности реализации процедуры отрешения президента РФ от занимаемой должности. В: Вопросы управления, № 2(27), апрель 2014г., с. 54-63.

28. Колесников Е.В., Селезнева Н.М. О повышении ответственности судей в Российской Федерации. В: Журнал Российского Права, 2006, № 3, с. 22-33.

29. Лучин В.О. Конституционные деликты. В: Государство и Право, 2000, № 1, с. 12-19.

30. Мамаева Я.Ю. Конституционно-правовой анализ применения института ответственности в отношении главы государства. В: Проблемы обеспечения, реализации, защиты конституционных прав и свобод человека, 2014, № 3, с. 114-126.

31. Трофимова Г.А. Право на

неответственность высшего должностного лица страны. В: Бизнес в законе, 2013, № 6, с. 123-126.